

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В БРАТИСЛАВІ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДУБЧИКА В ТРЕНЧИНІ
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ
АКАДЕМІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«МІЖНАРОДНЕ СПІВТОВАРИСТВО ТА УКРАЇНА
В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСАХ: АКТУАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ, ПОЛІТИКО-
ПРАВОВІ, БЕЗПЕКОВІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ»**

18 – 19 квітня 2023 року

Ужгород – 2023

УДК 327(063):323.2(477)

М 58

Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року) / за заг. ред.: М.М. Палінчак, М.М. Король, В.В. Химинець. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 500 с.
ISBN 978-617-7825-98-1

Технічний редактор:

Співак В.О., аспірант кафедри міжнародних економічних відносин УжНУ.

Рекомендовано до друку:

*Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №6 від 20 червня 2023 р.);*

*Редакційно-видавничою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №4 від 16 червня 2023 р.).*

Рецензенти:

Мікловда В.П., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, УжНУ.

Філіпенко А.С., доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, віце-президент АН ВШ України.

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції **«Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти»** (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року), у яких розглядаються розробки конкретних науково-прикладних рекомендацій щодо розв'язання системних проблем, окреслення стратегічних пріоритетів подальшої трансформації суспільства і економіки України в умовах сучасних викликів.

Відповідальність за достовірність інформації, точність назв, статистичних даних, прізвищ та цитат несуть автори. Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Матеріали видані за сприянням Національного інституту стратегічних досліджень.

ISBN 978-617-7825-98-1

© ДВНЗ «УжНУ», 2023

<i>Андріїв Б.</i> МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО – ОСНОВА СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	341
<i>Бокоч В.</i> РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ СПІЛЬНОТИ НА РОСІЙСЬКУ ВІЙСЬКОВУ АГРЕСІЮ В УКРАЇНУ	347
<i>Гаращук О., Куценко В., Кудєрова А.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК НАПРЯМУ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	352
<i>Даниляк О.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ УРЯДОМ ПРИНЦИПУ ПРОЗОРОСТІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС	358
<i>Дір І.</i> РЕЗУЛЬТАТИ САМІТУ УКРАЇНА-ЄС: МАЙБУТНІ ВИКЛИКИ..	362
<i>Добродум О., Мартинюк Е., Никитченко О.</i> СВОБОДА СОВІСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: РЕФЛЕКСІЇ ВІЙНИ	366
<i>Дудінська І., Марадик Н.</i> РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	372
<i>Євченко Р.</i> ЛОБІЗМ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПРИЙНЯТТЯ, ВИЗНАННЯ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ.....	377
<i>Казакова Л.</i> МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ	383
<i>Кальницька М.</i> СОЦІАЛЬНА ДОВІРА У СУСПІЛЬСТВІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	388
<i>Карпенко Л., Заржицький Б.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	390
<i>Комар Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ТА ЗМІ.....	395
<i>Кропова А.</i> ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА.....	398
<i>Лавриненко Г.</i> ЖИТТЯ В ОКУПАЦІЇ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ ПІСЛЯВОЄННОГО ПОДІЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	402
<i>Михайлова О.</i> УРБІЦИД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ 2022-2023 РОКІВ У СВІТЛІ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ.....	407
<i>Мороз О.</i> УКРАЇНА ТА ІЗРАЇЛЬ НА ФОРУМІ ООН: ТОЧКИ ДОТИКУ ТА ПРОТИРІЧЧЯ.....	412
<i>Нагірний В.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЗАГРОЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ТЕНДЕНЦІЇ	417
<i>Нечипорук К., Кіфор Г.</i> ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ МІГРАЦІЄЮ ТА ФІЛОСОФСЬКОЮ, СОЦІАЛЬНОЮ ТА КУЛЬТУРНОЮ АДАПТАЦІЄЮ:	

ЖИТТЯ В ОКУПАЦІЇ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ ПІСЛЯВОЄННОГО ПОДІЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Лавриненко Ганна

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та соціології,

Київський університет імені Бориса Грінченка

Військові дії та життя в окупації стали надскладним досвідом для мільйонів українців. Вони отримали різні суспільні оцінки та здали тест на витривалість. Різні життєві ситуації та обставини, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників сформували різноманітні сценарії розвитку подій. При цьому саме окупація стала розглядатися в якості індикатора рівня сформованості політичної свідомості громадян. Одні виїхали на підконтрольну українську територію, оскільки не могли примиритися з перспективами спільного життя з окупантами, зі зрадою Батьківщини та власних принципів і цінностей або ж спасали власне майно та хвилювались тільки за себе та свою родину. Інші залишилися в окупації та отримали психологічну травму і не змогли вчасно оговтатися або вирішили, що для них це нагода покращити своє матеріальне становище.

Мета дослідження – проаналізувати життя українців в окупації як потенційний критерій післявоєнного поділу суспільства.

Розв'язанню зазначеної проблематики присвячені праці В. Дем'яненка, Н. Каліної, А. Колодія, О. Майбороди, І. Поліщука. Проте питання виникнення можливих критеріїв поділу українського суспільства після завершення війни потребує подальших наукових пошуків.

Поділ суспільства на «своїх» та «чужих», особливо в розпал російського вторгнення, зумовив поширення у суспільно-політичному дискурсі питань взаємовідносин між громадянами на окупованих і неокупованих територіях та використовуваних ними моделей поведінки. Найбільш поширеними у даному

контексті виступають: «жертва» - «зрадник», «герой» - «жертва», «зрадник» - «герой».

«Жертва» - «Зрадник»

Походження громадян з територій так званих «ДНР» і «ЛНР» само по собі стало обтяжливою обставиною в очах українців, які воювали проти Російської Федерації. Соціологи фіксували випадки погіршення відносин між місцевими та переселенцями [1]. Достатньо обережну позицію також займали окремі українські політичні сили: «Сьогодні на Галичині з обіймами приймають переселенців і з Криму, і з Донбасу. Проте наша щирість мусить дружити з великою пильністю! Оскільки велика кількість терористів і бойовиків зі Сходу, знаючи про швидку ескалацію боїв з метою утворення «коридору» від кордону до Дніпра, вже відсилають не лише родичів, а й власні сім'ї на Захід України, то й серед гостинно прийнятих вашими земляками родин уже є певна кількість людей, родинно пов'язаних із сепаратистами. Оселившись серед вас, вони можуть виконувати й таємно агентурні функції...» [2]. В даному випадку тільки довіра один до одного може стати консолідуючим фактором для українського суспільства. А наратив про «переважання зрадників» навпаки ускладнює повернення територій під контроль України та загрожує зміцненню єдності.

«Герой» - «Жертва»

У суспільстві завжди існує певний відсоток громадян, котрі вважають себе поза політикою. Залишившись на окупованій території, вони вичікували, що все владнається само собою. Більше того, багато хто вважали себе, навіть, «героями», які не залишили малу Батьківщину. А сусідів, що виїхали, піддавали осуду за боягузтво та втечу. Саме політична малодушність так званих «героїв» використовувалася окупантами для пропаганди та публічного висвітлення необхідної їм ситуації. Маніпуляція фактами, заангажована подача інформації, а найчастіше й відверта брехня ставали найбільш розповсюдженими інструментами поширення «зручних» для окупантів ідей у суспільній свідомості. У головах людей на окупованій території відбувалася підміна

понять. Проте політичне усвідомлення українців на захопленій території, що вони стали жертвою пропаганди, настало після створення цілої системи фільтрації для сортування населення в районах окупації (затримання, допит та обробка українських цивільних осіб). За даними звіту Єльської лабораторії гуманітарних досліджень [3], на захоплених територіях в Україні було облаштовано 21 фільтраційний табір [4], а з березня по жовтень 2022 р. у Херсонській області задокументовано 226 випадків затримання та зникнення осіб. Окрім цього була наведена ціла низка доказів цілеспрямованої кампанії терору з боку Російської Федерації: «Це широке застосування під час ув'язнення тортур і жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження; пограбування затриманих; сексуальне насильство; примусова участь у пропагандистських відео; насильницькі зникнення; потенційні затримання з метою помсти; погрози родичам; а також моніторинг чи вилучення електронних пристроїв» [5].

«Зрадник» - «Герой»

Незважаючи на те, що під окупацію попадають різні території України, їх мешканці проходять схожі етапи сприйняття ситуації. Спочатку з'являється віра у швидке закінчення окупації та повернення до колишнього життя. Із затягуванням ситуації та на фоні кровопролитних бойових дій у мешканців окупованих територій зростає готовність прийняти будь-яку стабілізацію ситуації. До того ж збільшення часу перебування в окупації змушує все більшу кількість громадян взаємодіяти з окупантами, що провокує страхи за ймовірність нести за це відповідальність та виникнення в подальшому непорозумінь з мешканцями неокупованих територій. Сили РФ за допомогою дезінформації активно підживлюють ці страхи, переконуючи громадян у їх запламованості перед Україною та, відповідно, безальтернативності нинішнього стану справ. Згодом, незалежно від того, підтримують громадяни нові правила гри чи ні, вони адаптуються та приймають їх. Крім того, достатньо розповсюдженою є практика, коли після деокупації громадяни інакше оцінюють динаміку свого життя в окупації. Після звільнення українських

земель вони вступають до лав Збройних сил України, а згодом, навіть, отримують нагороди за відзнаку в боях. Це дає розуміння, що їх вибір залежав не від прихильності до тієї чи іншої сторони конфлікту, а від ситуації, якій у військових умовах було властиво змінюватися.

Підсумовуючи, слід зазначити, що сама суть окупації, як наслідок вражого вторгнення, передбачає, що громадяни, які перебували на окупованій та неокупованій територіях, ставляться один до одного насторожено й навіть вороже. Важливий вплив на соціальну адаптацію українців, що мешкали на окупованій території, здійснюють засоби масової інформації, які здатні міфологізувати ситуацію, не надаючи достовірних відомостей про реальні події.

Війна змінила українців і цей процес уже незворотний. Після війни з великою ймовірністю можна буде спостерігати певний оновлений поділ населення. І він буде стосуватися скоріш за все не мовного або територіального питань, а фактичного місця перебування громадян під час воєнних дій на території України. Тому вже зараз вкрай важливо почати розробляти механізми співіснування з мешканцями українських окупованих територій після їх деокупації, а також безпосередньо шляхи примирення українців.

Список використаних джерел

1. Соціологи зафіксували в Україні погіршення відносин між місцевими та переселенцями. *УНІАН*. 6 березня 2017. URL: <https://www.unian.ua/society/1810482-sotsiologi-zafiksuvali-v-ukrajini-pogirshennya-vidnosin-mij-mistsevimi-ta-pereselentsyami.html>.
2. Прикарпатцям радять бути пильними. *Галичина*. 1 липня 2014.
3. Khoshnood, Kaveh, Nathaniel A. Raymond and Caitlin N. Howarth et al, Extrajudicial Detentions and Enforced Disappearances in Kherson Oblast, 18 November 2022. Humanitarian Research Lab at Yale School of Public Health: New Haven. URL: <https://hub.conflictobservatory.org/portal/apps/sites/#/home/pages/heritage-1>.

4. Стало відомо, скільки фільтраційних таборів створили окупанти. *Lenta.UA*. 26 серпня 2022. URL: <https://lenta.ua/stalo-vidomo-skilki-filtratsiynih-taboriv-stvorili-okupanti-124358/>.
5. Дослідники Єльського університету навели докази «цілеспрямованої кампанії» терору сил РФ на Херсонщині. *Радіо Свобода*. 19 листопада 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-viyska-rf-kherson-terror-doslidnyky/32137459.html>.